

De Verenigde Naties hebben 2010 uitgeroepen tot het Jaar van de Biodiversiteit. Er worden allerlei activiteiten georganiseerd om de dreigende teloorgang van de soortenrijkdom tegen te gaan. Want de biodiversiteit levert ons onschatbaar veel diensten. In Nederland lijkt de politiek inmiddels 'om'; nu de burgers nog.

Biodiversiteit werkt!

Internationaal onderzoek toont aan dat het aantal planten- en diersoorten afneemt met een snelheid die tot wel duizendmaal boven het natuurlijke tempo ligt. Volgens een recente schatting van het Planbureau voor de Leefomgeving heeft Nederland in 2050 nog maar zo'n 60% over van de biodiversiteit van honderd jaar geleden. Op lange termijn kan verlies van natuurlijk kapitaal ernstige gevolgen hebben voor welzijn en welvaart van mensen.

De achteruitgang van de biodiversiteit, voedseltekorten, de klimaatproblematiek en armoede zijn met elkaar verbonden. Oorzaken zijn de groei van de wereldbevolking en de toename van de niet-duurzame productie en consumptie. Ook veranderingen in het landgebruik spelen een rol. De aarde biedt in principe 70 miljoen vierkante kilometer landbouwgrond. Daarvan is 50 miljoen daadwerkelijk in gebruik; er is dus nog uitbreiding mogelijk. Maar de resterende 20 miljoen is natuurgebied dat van cruciaal belang is voor de biodiversiteit. Er zijn dus ingrijpende maatregelen en gedragsveranderingen nodig.

Dat geldt ook voor ons land. Het kabinet heeft onder leiding van (inmiddels demissionair) minister Verburg van LNV, die verantwoordelijk is voor het biodiversiteitsbeleid, het Beleidsprogramma biodiversiteit 2008-2011 opgesteld (kader). Centraal staan duurzaam gebruik en meer kennis van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen. Een doeltreffende aanpak is alleen mogelijk wanneer de overheid samen met burgers, bedrijven en maat-

schappelijke organisaties optrekt. Mede daarom heeft ze de Coalitie Biodiversiteit ingesteld die bewustwordingscampagnes en -activiteiten organiseert. De Taskforce Biodiversiteit en Natuurlijke Hulpbronnen houdt zich vooral bezig met het langetermijnbeleid.

Ecosysteemdiensten

Dat biodiversiteit allang niet meer alleen gaat over de kwaliteiten van de natuur blijkt uit de recente waardebeoordeling van 'ecosysteemdiensten'; dat zijn de voordelen die mensen genieten van ecosystemen, bijvoorbeeld in de vorm van voedsel, lucht en drinkwater. Wereldwijd is de waarde van ecosysteemdiensten berekend op 33 biljoen US dollar per jaar. Dat is vergelijkbaar met de totale economische wereldproductie. In Europa werkt naar schatting een op de veertig personen direct in de 'groene sector' en is een op de zes banen op een of andere manier afhankelijk van het milieu, de natuurlijke omgeving.

Denk in mondiaal verband aan de bedreigde koraalriffen; ze voorzien in vis als bron van bestaan voor meer dan 500 miljoen

mensen over de hele wereld. Andere voorbeelden van ecosysteemdiensten zijn de sterke afhankelijkheid van landbouwgewassen van genetische bronnen. Behoud daarvan is van groot belang. Ook de productie van kleding (katoen, zijde), geneesmiddelen, zoals antibiotica, brandstof en bouwmaterialen is gebaat bij een grote soortenrijkdom. De voedselproductie is afhankelijk van bodemprocessen door micro-organismen; biodiversiteit zorgt voor het behoud van een goede bodem en het reguleren van de bodemvruchtbaarheid. De voedselproductie is ook afhankelijk van bestuiving door insecten; de dramatische achteruitgang van wilde bijen is in dat opzicht illustratief voor de afname van de biodiversiteit. Denk ook aan de zuivering van water: wereldsteden als Rio de Janeiro, Johannesburg, Tokyo, New York en Jakarta betrekken drinkwater vanuit beschermde gebieden. Dat is trouwens ook in ons land het geval bij de productie en consumptie van duinwater. In veel Europese landen – behalve Nederland – is er niet alleen aandacht voor de luchtzuiverende functie maar ook voor de verkoelende werking van groen in steden.

Volgens minister Verburg is de enige oplossing om de wereldvoedselvoorziening veilig te stellen en tegelijk de essentiële functies van biodiversiteit in tact te houden 'een eco-efficiënte, hoogproductieve landbouw en visserij'. Dat economie en ecologie goed kunnen samengaan illustreren de Amerikaanse zeereservaten die nu fungeren als broedgrond voor vis. Zo vindt 73% van de Amerikaanse

schelvisvangst plaats in een zone van 5 kilometer rond visreservaten.

Volgens Verburg moet het mogelijk zijn op het huidige landbouwareaal voldoende voedsel te produceren om de groeiende wereldbevolking te voeden. Het resterende areaal natuur is immers hard nodig voor de opslag van CO₂. Ons land is voorloper bij het ontwikkelen van hoogproductieve landbouw. We beschikken over kennis van moderne productietechnieken én kennis van de beperking van ecologische effecten, of zelfs verbetering van biodiversiteit. Het ministerie van LNV zet dan ook in op de ontwikkeling van hoogproductieve, eco-efficiënte landbouw en visserij en kennisontwikkeling en -benutting.

Uit Europees vergelijkend onderzoek, de Eurobarometer, blijkt dat Nederlandse burgers nog weinig gevoel hebben bij het begrip biodiversiteit. Het verlies aan biodiversiteit, zowel nationaal als mondiaal, wordt hier minder vaak als iets urgents gezien. Hier ligt een mooie taak voor het aardrijkskundeonderwijs dat de waarde en de functies van biodiversiteit extra voor het voetlicht kan brengen. Het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap is daarom ook lid geworden van de Coalitie Biodiversiteit. •

Bronnen:

- Ministerie van LNV 2009. *Beleidsprogramma biodiversiteit 2008-2011*. Den Haag.
- Planbureau voor de Leefomgeving 2009. *Growing within Limits*. Bilthoven
- www.biodiversiteit.nl

FOTO: ARTSHOOTER / ONDERWIJSMUSEUM ROTTERDAM

Schoolplaat van het rijke
dieren- en plantenleven
'In sloot en plas' anno 1930
van Marinus A. Koekoek.

Beleidsprogramma biodiversiteit 2008-2011: vijf speerpunten

Handelsketens en biodiversiteit. Bij de verduurzaming van de handel in hout, soja, palmolie, biomassa en veen gaat het om internationale afspraken over bijvoorbeeld vergunningen, inspecties en toezicht. Consumenten en detailhandel zullen steeds meer geconfronteerd worden met certificeringen en logo's, zoals het FSC-keurmerk voor duurzaam hout.

Betalen voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten.

Samen met het bedrijfsleven wordt onderzocht of de waarde van biodiversiteit zichtbaar te maken is en of je daar markten en betalingsmechanismen voor kunt opzetten, zoals nu al gebeurt met CO₂-uitstoot. Nederland zet zich actief in voor een marktmechanisme waarbij ontwikkelingslanden financiële steun krijgen om ontbossing tegen te gaan.

Biodiversiteit inzetten. Hier gaat het om het gebruik van biodiversiteit in productieprocessen. Er zijn succesvolle experimenten met ecologische randen langs landbouwpercelen om plagen tegen te gaan.

Ecologische netwerken. Door natuurgebieden met elkaar te verbinden kunnen planten- en diersoorten zich verplaatsen. Dat maakt ze minder kwetsbaar voor verstoringen. Internationaal gebeurt dat in het Pan Europese Ecologische Netwerk (PEEN). Grote inspiratiebron is hierbij de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Mariene biodiversiteit en duurzame visserij. Het ministerie van LNV werkt aan de bescherming van natuurgebieden op de Noordzee via de aanwijzing van Natura 2000-gebieden. Tegelijk wordt de visserij gestimuleerd om te verduurzamen.

FOTO: WATERSCAP BRABANTSEDELTA

Actief Randenbeheer Brabant (ARB) is een regeling voor boeren die willen meewerken aan schoner oppervlaktewater en meer biodiversiteit in het Brabantse buitengebied.